

Українська література

Урок № 43.

Тема: В. Підмогильний. Роман «Місто». Морально-етчні колізії твору. Жіночі образи в ньому.

Мета: допомогти учням усвідомити глибину проблем і характерів твору письменника, його індивідуальний стиль; розвивати навички аналізу прозового твору великої форми, характеристики героїв; поглиблювати вміння висловлювати власні враження та думки, виділяти провідні риси й деталі, робити висновки; виховувати повагу до літератури, загальнолюдських цінностей, естетичний смак.

Очікувані результати: учні вміють характеризувати образи твору, літературні та життєві явища, висловлювати власне ставлення до них, враження від художнього твору в цілому.

Обладнання: портрет письменника, видання твору, ілюстрації до нього.

Тип уроку: формування вмінь та навичок.

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності школярів.

Оголошення теми й мети уроку

Вступне слово вчителя.

Роман В. Підмогильного «Місто» — психологічний твір, історія людської душі. Письменник пильно вдивляється в головного героя, аналізує його «Я», переходить від конкретного образу до філософського узагальнення, таким чином у виразній метафоричній формі створюючи образи Людини, Міста, Світу. Літературознавці говорять і про «україномовневітлення філософії екзистенціалізму, що полягає у відчутті щастя від буття як такого: “почував у собі дивну повільність існування”, що дає радість саме з себе». (Л. Ставицька)

Які відчуття, думки та враження залишилися у нас від героїв роману «Місто», дізнаємося на уроці.

II. Формування вмінь та навичок

Робота в групах над характеристикою героя.

Схарактеризуйте маргінальний образ українського інтелігента — головного героя роману В. Підмогильного «Місто».

«Цілісна» людина в єдності

Біологічне Духовне Соціальне

Приязельські стосунки, закоханість у Надійку, Зоську, потім брутальна поведінка; елементарне задоволення матеріальних потреб, потім прагнення до

комфорту; здоровий спосіб життя як засіб самозбереження; інстинкт завойовника (жінок, міста)

Мрія принести на село «нове життя»; чітко поставлена мета й прямування до неї; прагнення слави, визнання; наполегливість, працелюбність, прагнення до знань; емоційність, схильність до філософських роздумів, самоаналізу
Висока громадянська активність у молодості; ділові якості, що дозволили зробити кар'єру; вибір пріоритетів

Завдання

Складіть «ланцюжок» світоглядної та психологічної еволюції характеру головного героя.

Світогляд

На початку твору. Він — «нова сила, покликана із сіл до творчої праці. Він, як йому здається, один із тих, що повинні стати на зміну гнилизні минулого й сміливо будувати майбутнє», вважає, що «не ненавидіти треба місто, а здобути... таких, як він, тисячі приходять до міста, туляться десь по льохах, хлівах та бурсах, голодують, але працюють і вчаться, непомітно підточують його гнилі підвалини, щоб покласти нові й непохитні. Тисячі Левків, Степанів і Василів облягають ці непманські оселі, стискають їх і завалють. В місто вливається свіжа кров села, що змінить його вигляд і істоту. І він — один з цієї зміни, що їй від долі призначено перемогти».

Далі. На молодіжній вечірці Степан спостерігає за «собі подібними» і в його душі піднімається хвиля протесту: «Невже і він такий? Невже вічна доля села бути тупим, обмеженим рабом, що продається за посади й харчі, втрачаючи не тільки мету, а й людську гідність?»

Разом із тим «він задрив їм, і не ховав від себе цього, бо теж хотів висунутись і бути обраним. Сміх і оплески, що були нагородою тим щасливцям, мало його не ображали, і кожен новий з них, з'являючись коло кафедри, ставив йому боляче питання, чому це не він, бо він хотів бути кожним із них, однаково — прозаїком чи поетом».

У кінці. «Що більше Степан свою кімнату встатковував, то чужішою вона йому була»; «вечори обнімали його лясним неспокоєм, почуття страшної самотності гнітило його. І він терпів божевільний біль людини, що втратила особисте...»
Психологічний стан: тверда впевненість → переконання у власній правоті → сумніви → задрість → неспокій → розгубленість → відчуття самотності → «осяяння», відчуття переможця.

Робота над характеристикою героїнь.

Схарактеризуйте жіночі образи та їхню роль у долі головного героя.

Жіночі образи у творі

Надійка. Тамара Іванівна. Зоська. Рита

Надійка. Проста дівчина із села; чиста, світла, довірлива; потім змінюється — «погордлива», справжня міщанка-обивателька.

Тамара Іванівна. Вдвічі старша за героя, нещасна в подружньому житті, відчайдушна, нерозважлива.

Зоська. Мила, жвава, оригінальна, корінна городянка з нестійкою психікою; через зраду закінчує життя самогубством.

Рита. Актриса, загадкова, «завмерла маска»

Коментар вчителя.

Степан не знає справжнього почуття любові, кожному з жінок використовує для свого сходження на вершину слави, достатку. Разом із тим, він хапається за кожному нову жінку, як за свій порятунок від самотності, дисгармонії, душевної роздвоєності.

Жіночі образи в романі «Місто» Роль жіночих образів, як один із аспектів характеристики головного героя. Надійна, яка мешкає в сараї (столярня) Гнідих, де за стінкою жили корови — це символ села. (Степан відчував себе чужим у місті. Навіть у книжках зосереджувалося все чуже, усі небезпеки. Поступово Степан розуміє, що місто треба здобути, а не ненавидіти. А він — це нова сила, що покликана із сіл змінити місто, він має стати на зміну гнилизні минулого, будувати майбутнє. Перекоаний, що має навчатись, щоб потім повернутися до села). Мусінька (Тамара Василівна Гніда), яка мешкає в кухні Гнідих. (Починає знайомитися з містом. Усвідомлює, що не повернеться до села. Степан ще не відчуває себе причетним ні до села, ні до міста. Стан «непевної рівноваги між рудим френчем і сірим піджаком». Відчуває себе самотньо. Знайомиться з усім тим, що символізує причетність до міста: тістечка, магазини, кіно, міські жінки. Зоська Голубовська, мешкає в кімнаті на Львівській вулиці, яку віддав Борис Задорожній. (Прагне увійти до міського товариства, а Зоська як спосіб зробити це. Прагнення стати справжнім городянином. Зоська — це типовий міський персонаж. Символізує утвердження Степана в місті). Рита мешкає в «Справжній кімнаті» (простора, світла й окрема кімната у великому будинкудесь в новому районі). (Степан відчуває себе вже частиною міста. Він упевнений у собі. Прагне насолоджуватися всіма перевагами міського життя, компенсувати згаяний час. «Досі він любив жінок, випадково зустрінutih на його шляху, а сам ще не обирав». У стосунках з жінками він переходить від пасивного до активного вибору).

III. Закріплення знань, умінь та навичок

Інтерактивна вправа «Мозковий штурм».

Визначте ідею твору.

Орієнтовна відповідь

- Людина може досягнути висот у суспільстві, але душевно деградувати, стати черстою та егоїстичною.
- Людина не має права з будь-яких особистих причин нівечити чуже життя.
- Людина має ставити перед собою таку мету, яка б принесла щастя їй і ближнім (або, принаймні, не зашкодила їм).

Міні-диспут.

— Хто автор твору — іронічний спостерігач чи дійова особа роману?

Дослідницька робота.

Ознайомтесь із тезами статті В. Шевчука. Доберіть до них докази.

1. В. Підмогильний продовжував традиції нашої класичної літератури, яка свою поетику будувала на увазі й співчутті до людини, а виявлення й боротьба в ній добра і зла ставали одним із основних проблемних важелів. Свій родовід як

письменник В. Підмогильний, безперечно, веде від М. Коцюбинського — недаремно він умістив у романі «Місто» цілий пасаж про враження від читання творів свого попередника.

2. В. Підмогильний не наслідує свого вчителя, а йде стежкою власною, він віртуозно володіє оповіддю, він — майстер чіткої фрази, точного образу — вміє тонко відтворити найглибші порухи людської душі. Немале значення для нього має імпресія, любить він фразу — афоризм...

3. З великою експресивністю й точністю описує письменник господарчу розруху тих часів, голод, трагедію морального занепаду людини, передусім інтелігентної, яка опиняється у вирі подій і стає ніби сміттям, що його зносить у збуреній воді стихія, — саме цю тему умів В. Підмогильний з-поміж своїх сучасників розробляти найліпше.

4. Деякі колізії життя героя роману «Місто» Степана Радченка й справді накладаються на колізії життя самого В. Підмогильного... але роман цей не автобіографічний.

5. Дещо впізнаємо в герої В. Підмогильного й від Любого Друга з відомого роману Гі де Мопассана, але він складніший, неординарніший, я б сказав, небезпечніший за Любого Друга, бо й темінь його душі неоглядна для нього самого. Більше того, оту темінь душі герой легко здобуває й легковажить нею, адже мета в нього одна — завойовництво, і саме на це він витрачає себе, свої здібності й талант.

6. Письменник ставить проблему велику — чистоти й нечистоти творчого «я». Вульгарно-соціологічна критика, яка вимагала, як ми казали, плакатної однозначності героя, підняла навколо роману В. Підмогильного галас: роман не тільки не зрозуміли, але й не хотіли розуміти; героя, а заодно й автора, судили за неопозитивність.

Слово вчителя з елементами бесіди.

Літературознавці високо оцінювали й оцінюють талановите зображення письменником внутрішнього світу героя, психологічну глибину його розробки, тонкий стиль письма, барвисту й точну мову, інтелектуальне засвоєння і творче продовження автором традицій і надбань французького філософського роману на національному ґрунті, екзистенційне бачення сучасних йому проблем і людини в цілому.

— *А якої ви думки про індивідуальний стиль письменника, манеру оповіді, мову, способи розкриття характерів героїв?*

IV. Підбиття підсумків уроку

Інтерактивна вправа «Займи позицію».

— Які риси переважають у характері Степана Радченка, героя роману «Місто»? Позитивні. Негативні.

V. Домашнє завдання.

Підготуватися до письмового твору «Маргінальний (на грані) образ українського інтелігента».